

NOVUM

Muzeum Jindřichohradecka

říjen 2022

VÝSTAVA ŠTRŮDL, CVÍBOCH, BUCHEL A DALKEN aneb střípky z vídeňské kuchyně v Jindřichově Hradci

Kulinářské dědictví každé země je určováno nejrůznějšími vlivy. Historická dopravní a obchodní spojení na linii České Budějovice – Brno – Znojmo – Vídeň a mobilita lidí na tomto území určovaly také rozvoj v kulinářské oblasti až po nabídky jídel v hospodách a restauracích.

Známou skutečností druhé poloviny 19. století byl příchod dělníků a řemeslníků z Čech a Moravy do Vídně. Ve vídeňských měšťanských domácnostech byly mimoto velkou měrou zaměstnávány kuchařky a chůvy z těchto regionů. V důsledku vzniku nového československého státu po skončení první světové války ale došlo ke zpětným migračním tokům, které zesílily v souvislosti s „anšlusem“ Rakouska a po roce 1945.

Vídeň jako hlavní město Rakousko-uherské monarchie byla častým cílem českých a moravských dělníků, řemeslníků, služek a kuchařek až do počátku 20. století. Tradovalo se, že na přelomu 19. a 20. století je Vídeň největším českým městem. Toto tvrzení nebylo daleko od pravdy, vždyť každá druhá služebná sem přišla z Českého království, nejvíce pak z jižních Čech a z jižní a střední Moravy. Podle odhadů bylo v období kolem první světové války ve městě usídleno kolem 600 000 Čechů a Moravanů. Zažilo se dokonce rčení, že každý správný Vídeňák, který je k něčemu, je z Brna. Díky českým kuchařkám pronikla do kuchyní panských domácností řada jídel, která měla od té doby rakouskou kuchyni trvale charakterizovat. Tento průnik zahrnoval sladká a moučná jídla na bázi povidel, která se mohla použít do buchek nebo koláčů. Oblíbené ve Vídni tak byly třeba české lívance, buchty nebo ovocné knedlíky. Z této kulturní výměny ale pocházejí také hutná jídla, jakými jsou halušky nebo klobásy. Do českých kuchyní zas pro změnu z Vídně a okolí připutoval nejenom vídeňský řízek, roštěná a štrůdl, ale i sachr, císařský trhanec a řada dalších lahůdek.

Cílem společného česko-rakouského projektu „Kulinářské dědictví/Kulinarisches Erbe ATCZ288-ATCZ kulinarisch“, který byl spolufinancován v rámci programu INTERREG V-A Rakousko – Česká republika, bylo postihnout na lince Čechy-

Morava-Vídeň kulturní transfery ve stravování v období let 1750–1918. V rámci projektu, na kterém se hlavní měrou podíleli odborníci z Österreichisches Gesellschafts- und Wirtschaftsmuseum ve Vídni, Universität Salzburg, Jihomoravského muzea ve Znojmě a Muzea Jindřichohradec-ka, se podařilo uspořádat výpravný almanach, vytvořit základy databáze kuchařských knih

a vybraných receptů, zdigitalizovat významné ručně psané i tištěné kuchařské knihy, připravit tři společné česko-rakouské výstavy ve Vídni, Znojmě a Jindřichově Hradci. Dále byla vydána kuchařská kniha a zpracovány desítky odborných rešerší a digitálních záznamů historických dokumentů o kultuře stravování a stolování v období od roku 1750 do první světové války na území Čech, Moravy a Vídně a proveden výzkum pramenů o historickém vývoji vídeňské a česko-moravské kuchyně. Výstava v Muzeu Jindřichohradec-ka, která bude trvat od 21. října 2022 do 6. ledna 2023, představí kromě velkého množství informací také trojrozměrné předměty mající vztah k české a rakouské kuchyni a chybět nebudou ani kuchařské knihy, bez nichž se žádná kuchařinka nemohla obejít.

Rukou psané i tištěné kuchařky se v mnoha rodinách předávají z generace na generaci a jsou i součástí muzejních knižních sbírek Muzea Jindřichohradec-ka, jehož nejstarší dochované rukopisné české i německé kuchařské knihy pocházejí z 18. století. Tištěné kuchařské knihy vstoupily

do českých domácností až na přelomu 18. a 19. století, kdy byly nejdříve vydávány překlady německých originálů kuchařek, k nimž patřila např. *Vídeňská kuchařská kniha*. Do českého prostředí pak náležela *Výborná pražská kuchařská kniha* „od jistého knížecího ústního lékaře“ vydaná v roce 1805 v Praze a především opakovaně od počátku století v češtině i němčině vydávaná kuchařka Václava Pacovského a později též *Domácí kuchařka* Magdaleny Dobromily Rettigové. Kuchařky se staly v devatenáctém století oblíbeným titulem v mnoha tiskárnách na území Čech a Moravy včetně jindřichohradec-cké Landfrasovy tiskárny. V roce 1821 vytiskl Josef Landfras *Novou výbornou knížku kuchařskou* jistého Antonína Kuperia, s níž souvisí dokonce spor tiskaře s Magdalenou Dobromilou Rettigovou zmiňovaný ve druhém vydání *Domácí kuchařky* z roku 1829. Landfrasova tiskárna připravila v roce 1827 pro své čtenáře také vydání Pacovského titulu *Ouplné umění kuchařské* a německou variantu pod názvem *Vollständiges Kochbuch*, v polovině 19. století nabídla na knižní trh titul *Neuestes treffliches Kochbuch* nebo *Praktische Köchin* Anny Rosenmüllerové. Tyto kuchařské knihy, stejně jako i později vydané převážně české tituly obsahují tradiční recepty české, rakouské a německé kuchyně, podle kterých se v Čechách vařilo.

Srdečně Vás zveme na slavnostní vernisáž s ochutnávkou tradičních „vídeňských“ specialit, která se uskuteční ve čtvrtek 20. října, tentokráté již od 15 hodin, ve výstavní síni „V jezuitském semináři“ na Balbínově náměstí.

Alexandra Zvonařová, Štěpánka Běhalová

JINDŘICHOHRADECKÉ SOCHY A PAMÁTNÍKY ATLANTI NA KRUDENCOVĚ DOMĚ

Na konci 19. století vznikla ve městě celá řada honosných novostaveb v tzv. pseudostylech neorenesance a neobaroka, které jsou typické hlavně výrazným členěním fasády a svou bohatou štukovou, potažmo sochařskou výzdobou. Mezi ně bezesporu patří stavba č. p. 147/II na rohu Janderovy ulice a ulice Na příkopech.

Nečekaně zajímavá historie této budovy se začala nepřímo psát již v zimě roku 1896, kdy proběhlo výběrové řízení na výstavbu nové chlapecké školy. Návrhy tehdy předložili tři podnikatelé a z hlasování vzešel vítězně pardubický stavitel Josef Krudenc, kterému byla zakázka následně zadána. V březnu téhož roku navíc zakoupil tento stavitel a obchodník s nemovitostmi protější pozemek i s domem a započal ho přestavovat na honosný činžovní dům. Stavba byla dokončena na podzim roku

1898. Podnikatelský záměr dobře fungoval až do druhé poloviny roku 1901, kdy musel Josef Krudenc vyhlásit bankrot. Následně proběhla dražba, na které dům zakoupila Jednota záložná. Budova se v roce 1902 stala jejím hlavním sídlem. O dva roky později se do nájmu přistěhovalo okresní hejtmánství. Obě instituce společně koexistovaly v různých obměnách až do druhé světové války, během níž v budově sídlila NSDAP, po válce sloužila po desetiletí Okresnímu národnímu výboru a následně Okresnímu úřadu. Nyní je součástí komplexu budov Městského úřadu.

Eklektická neorenesanční dvoupatrová budova se zvýšeným přízemím a suterénem zdobeným bosáží má hlavní vchod umístěný do Janderovy ulice. Renesančně vypadající portikus lemují dvojice totožných atlasů, obrů z řecké mytologie. Svalnatí atlanti, v architektuře užívaní jako specificky nosný sochařský prvek, podpírají výrazně členěný arkýř s oknem a balkónem a společně tak dělí průčelí na dvě stejné poloviny po čtyřech okenních osách.

Právě mohutné sochy u vstupu nám umožňují určit pravděpodobného architekta budovy, jímž by měl být libeňský rodák, architekt, stavitel, pedagog a teoretik architektury Jindřich Fialka (1855–1920), jehož bezesporu nejznámější prací se stal Žofínský palác v Praze na Slovanském ostrově. Co je ovšem pro naše město důležité, své technické dovednosti úspěšně předvedl na další své realizaci na Staroměstské tržnici v Praze budované v letech 1893–96. Stavba má pro Jindřichův Hradec mimořádný význam tím, že se na její fasádě tyčí totožní atlanti jako na portiku v našem městě.

I když ve výsledku nemají jindřichohradecké sochy atlantů vysokou uměleckou hodnotu, jsou nepřehlédnutelným identifikačním prvkem historizující budovy Městského úřadu.

Z p r á v y

Expozice v jezuitském semináři jsou otevřeny denně mimo pondělí od 8.30 do 12 hodin a od 13 do 17 hodin.

Výstavní prostory v minoritském klášteře jsou otevřeny denně mimo pondělí od 9 do 12 hodin a od 13 do 16 hodin. **Městská vyhlídková věž a kostel sv. Jana Křtitele** jsou pro veřejnost uzavřeny.

Knihovna Muzea Jindřichohradecka s badatelnou ve Štítného ulici poskytuje služby pro veřejnost v pondělí a ve středu od 12.30 do 15.30 hodin, jindy po předchozí domluvě.

Od 3. do 7. října je připraven edukační program pro školy v rámci celostátní akce **Týden knihoven**. Cílem je seznámit účastníky s muzejní knihovnou i s muzeem v návaznosti na celostátně vyhlášené téma. Zvláštní pozornost bude věnována digitální knihovně Muzea Jindřichohradecka a online rešeršim na dané téma. Program připravený k těmto účelům bude probíhat v konferenčním sále muzea ve Štítného ulici a je nutné se předem objednat u Ing. Marty Machartové (tel.: 384 363 661, 702 208 639, e-mail: machartova@mjh.cz).

Srdečně Vás zveme na zahájení výstavy **ŠTRŮDL, CVÍBOCH, BUCHTEL A DALKEN**, která vznikla v rámci mezinárodního projektu „Fenomén vídeňské kuchyně a její vliv na jihočeský region“. Slavnostní vernisáž s ochutnávkou tradičních „vídeňských“ specialit se uskuteční **ve čtvrtek 20. října již od 15 hodin** ve výstavní síni na Balbínově náměstí.

V pátek **11. listopadu** Vás zveme na **dušičkovou noční prohlídku** kostela sv. Jana Křtitele. Vstupenky bude možné zakoupit v předprodeji na pokladně muzea ve Štítného ulici.

Spolek přátel starého Jindřichova Hradce a Muzeum Jindřichohradecka Vás srdečně zvou na přednášku PhDr. Jiřího Petráše **MĚNOVÁ REFORMA V ROCE 1953 V JIŽNÍCH ČECHÁCH**. Přednáška se uskuteční v **pondělí 10. října v 18 hodin** v konferenčním sále muzea ve Štítného ulici. Pokladna spolku bude otevřena od 17 hodin.

Minivýstava **FRANTIŠEK PELTÁN – ČTVRTÝ ZE TŘÍ KRÁLŮ** je zpřístupněna do **9. října 2022** v konferenčním sále muzea ve Štítného ulici.

Ve výstavní síni muzea „V jezuitském semináři“ na Balbínově náměstí pokračuje výstava **JINDŘICHŮV HRADEC SOBĚ! Z historie jindřichohradeckých pěveckých a divadelních spolků**. Výstavu můžete navštívit do **2. října 2022**.

Výstava **HORNÍ NÁMĚSTÍ – MÍSTO PAMĚTI. Město Jindřichův Hradec ve sbírkách muzea** v konferenčním sále muzea ve Štítného ulici potrvá do **6. ledna 2023**.

Výstavní sál „Ve Svatojánské“ ve Štítného ulici představuje výstavu **ŠERKA, ŠÁŠÍ, MĚCHURA – TO JE NAŠE KULTURA**. Výstava s bohatým edukačním programem bude otevřena do **6. ledna 2023**.

NOVUM – měsíční zpravodaj Muzea Jindřichohradecka

Ročník XXXI. 10/2022

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Píkal

Registrační značka: MK ČR 11673

Redakce: Bc. Iveta Maryšková

Adresa: Muzeum Jindřichohradecka, Balbínovo náměstí 19/I, Jindřichův Hradec, 377 01

Telefon: 384 363 660 (pokladna), 384 363 661 (pracovny), e-mail: muzeum@mjh.cz, www.mjh.cz